

Agder lagmannsrett

----- Dom --- ----

Avsagt: 11.06.2007
Saksnr.: 06-165281ASI-ALAG

Dommere:

lagdommer	Karl-Einar Knudsen
lagdommer	Erik Holth
ekstraordinær lagdommer	Hans Kristian Thorbjørnsen

Meddommere:

Teknisk konsulent	Bjarne Roland
Byggmester	Jan Christensen

Ankende part	Vestkran Kranutleie & Byggmontering AS	Advokat Per Magne Kristiansen
--------------	--	-------------------------------

Ankemotpart	Vestfold System Element AS	Advokat Line Rasmussen
-------------	----------------------------	------------------------

og

Petersen

If Skadeforsikring NUF

Saken gjelder krav om erstatning i kontraktsforhold etter en kranveltulykke.

Den 2. mai 2002 skjedde det en ulykke med en større mobilkran på det tidligere bedriftsområde til Kaldnes Mekaniske Verksted i Tønsberg. Under nedløft av et ca 15 tonn tungt takstolelement i betong, veltet mobilkrana som foretok løftet, en Grove AT1100.

Krana ble totalvrak på grunn av skadene den fikk ved ulykken. Det oppsto også andre skader og tap for ulike involverte slik dette nærmere er beskrevet i den påankede dom.

Ulykken skyldtes at mobilkranas ene støttelabb, under svingbevegelsen som krana foretok under nedløftet, gikk gjennom betongunderlaget som støttelabbene sto på. Det viste seg at det under betongunderlaget var et hulrom, mest sannsynlig som følge av utvasking av de masser betongen var lagt på.

Mobilkrana tilhørte Vestkran Kranutleie & Byggmontering AS, org. nr. 964 887 241 (heretter benevnt Vestkran). Vestkran er en av de større aktørene innen kranutleie i Norge. Selskapet ble stiftet på begynnelsen av 1970-tallet og har sitt hovedkontor på Ågotnes utenfor Bergen. Selskapet har en rekke avdelingskontorer i landet, blant annet hadde det i 2002 et avdelingskontor i Larvik med Oliver Helmerson som leder. Det er opplyst at selskapet har ca 120 ansatte.

Vestkran utførte kranarbeidene på oppdrag fra Vestfold System Element AS, org. nr. 976 758 218 (heretter benevnt VSE). VSE ble etablert på begynnelsen av 1990-tallet, har sin forretningsadresse på Svinevoll i Vestfold og hadde i 2002 tre-fire ansatte inklusive eier, styreleder og daglig leder, Runar Haug. Selskapet har hovedsakelig drevet med produksjon av betongprodukter, men var også engasjert med annet, blant annet påtok selskapet seg rivningsoppdrag. Selskapet leier inn utstyr og mannskap etter behov.

Oppdraget som Vestkran utførte for VSE gikk i korte trekk ut på å løfte av/ned betong-elementer på et tidligere industribygg på Kaldnesområdet. Bygget var solgt ”på rot” av eieren av området, Kaldnes Byutvikling AS, til selskapet NLI Alfred Andersen AS i Larvik. Bygget skulle gjenoppføres på kjøperens bedriftsområde i Larvik. VSE hadde fått oppdrag fra NLI

Alfred Andersen AS med å demontere samt transportere elementene til Larvik og remontere bygget der.

VSE hadde selv ikke kranutstyr til å foreta de nødvendige løfteoperasjoner, og Haug tok derfor kontakt med Vestkran ved Helmerson med sikte på å gi Vestkran kranløftoppdrag. Det er uomtvistet at Haug i kontakten med Helmerson redegjorde for oppdraget, for hva det var behov å engasjere Vestkran til, at Haug ba om pris på innleie av nødvendig krankapasitet og at han av Helmerson fikk slike priser. Helmerson og Haug var også på en felles befaringsplass på stedet. VSE hadde noen ganger tidligere engasjert Vestkran til å utføre løfteoppdrag for seg. Han hadde også da forholdt seg til Helmerson, og dette var bakgrunnen for at Helmerson ble kontaktet også ved denne anledningen.

Under henvisning til Haugs kontakt med Helmerson, sendte Vestkrans hovedkontor på Ågotnes den 20. februar 2002 en telefaks til VSE med overskrift "Vår tilbud nr 89091. Kraner til montasje av bygg" med priser som var overensstemmende med hva Helmerson hadde oppgitt til Haug. Telefaksen var undertegnet av Vestkran ved Morten Martinussen og Knut Nordås. I telefaksen var det også tatt inn følgende:

"Alle oppdrag utføres ihht. alminnelige kontraktsbestemmelser vedtatt av Kranutleiernes Landsforbund."

Vestkran var og er medlem av Kranutleiernes Landsforening, og det er de standardvilkår som foreningen hadde utarbeidet pr. februar 2002, som det her vises til. Det er ubestridt at vilkårene ikke på noe tidspunkt ble sendt til VSE. Partene er dessuten enige om at verken vilkårene eller ansvarsbestemmelser på noe tidspunkt var tema mellom Helmerson og Haug, og at dette heller ikke hadde vært tema mellom dem ved tidligere oppdrag.

Vestkrans representanter ikke kan huske at VSE skriftlig eller muntlig svarte på telefaksen. Haug mener det ikke ble sendt svar på denne.

Hvorvidt avtale må anses inngått før telefaksen ble sendt eller etter dette, kommer lagmannsretten tilbake til nedenfor.

I følge Helmerson hadde han fra tidligere noe kjennskap til bedriftsområdet på Kaldnes og til bruken av bygget som skulle demonteres. Han baserte seg på at det tidligere var håndtert større trucker i bygget og han regnet derfor med at betonggulvet var kraftig og tålte større belastninger. Helmerson hadde imidlertid ikke detaljkunnskap om bygget eller

grunnforholdene. Som nevnt hadde Helmerson og Haug allerede i februar en felles befarings på stedet.

Vestkran påbegynte sitt oppdrag i slutten av april 2002. Arbeidene startet med nedrigging og nedløft av veggelementer, som veide inntil ca 7 tonn. De første nedløftene skjedde med kran som ble plassert på utsiden av det betongunderlaget som hadde vært gulvflata i det bygget VSE skulle demontere. Det ble der benyttet plater under støttelabbene, fordi det i følge kranføreren var dårlig grunn og setninger ved belastning.

Krana ble senere plassert på det som hadde vært betonggulvet i de to sammenhengende bygningskropper, hvorav det aktuelle betongbygget var den ene. Under nedløft siste arbeidsdag før ulykkesdagen var det en "uønsket hendelse". Under den siste del av nedløftet, da elementet var 20 - 30 cm over det stativet det skulle plasseres på, falt det ned på stativet disse 20 - 30 cm. Årsaken til dette var, at 1 eller 2 av støttelabbene brått sank bortimot 10 cm ned i betongunderlaget. I følge Heitmann, som var innleid av VSE og som hadde som oppgave å hjelpe til med å styre lasten på plass i stativet, førte dette til at krana ved de påfølgende løft denne dagen ble flyttet slik at de støttelabbene som hadde størst belastning under nedløftet, ble stående på ringmuren. Det er ingen uenighet om at hendelsen fant sted. Kranføreren kan ikke huske at krana ble flyttet slik Heitmann har forklart, og partene har ulikt syn på om denne hendelsen har noen betydning for de spørsmål saken her reiser.

Før nedløftene med takstoler startet ulykkesdagen - første arbeidsdag etter foran nevnte hendelse - var både Haug og Helmerson til stede. Haug tok da opp med Helmerson hva som hadde skjedd under hendelsen nevnt ovenfor og påviste skadene i betongen. Haug stilte da også spørsmål om det ikke burde benyttes stålplater under støttelabbene, og foreslo også dette. Helmerson mente dette ikke var nødvendig. Det er ingen uenighet om det her nevnte.

Under ulykkesløftet var støttelabben, som gikk gjennom betongen, ca 3 - 5 meter fra stedet der det hadde oppstått knusninger i betongen under den foran nevnte hendelsen. Kranvelten skjedde under det første nedløftet i den posisjon krana sto i under ulykken.

Heitmann forklarte at han ikke kan huske krana ble kjørt uten last for å testbelaste grunnen fra den posisjon den sto i under ulykken før ulykkesløftet. Det framgår heller ikke noe om at dette skjedde i de fremlagte politiforklaringer eller brev fra Arbeidstilsynet. Kranføreren opplyste på spørsmål at han trodde han gjorde dette.

Om hovedtrekkene i sakens bakgrunn, hendelsesforløpet og den etterfølgende behandling av saken, vises det for øvrig til tingrettens dom.

Under henvisning til ansvarsbestemmelsene i standardvilkårene, krevde Vestkran erstatning av VSE for de utgifter og det tap selskapet mente seg påført som følge av ulykken - samlet ca 5 330 000 kroner. I beløpet var også inkludert hva Vestkran hadde utbetalt i erstatning til eieren av semitraileren som ble skadet ved velten.

VSE bestred erstatningsansvar, og fremsatte sammen med If Skadesforsikringsselskap NUF (heretter If) krav om erstatning mot Vestkran med i alt ca 218 000 kroner. Beløpet knyttet seg til ansvar som VSE var kommet i blant annet overfor NLI Alfred Andersen AS etter skader på betongelementer med mer som følge av ulykken. VSE hadde sin ansvars-forsikring i If og If utbetalte under denne 212 198 kroner til de som hadde fremmet krav mot VSE. 6 000 kroner utgjorde VSE's egenandel på forsikringen.

Partene ble ikke enige, og i mars 2005 brakte Vestkran saken inn for Nordre Vestfold tingrett med krav som nevnt. VSE bestred ansvar og fremmet sammen med If motsøksmål med krav som nevnt.

Tingretten, som var satt med fagkyndige meddommere, avsa den 23. august 2006 dom med slik domsslutning:

”Hovedsøksmålet:

Vestfold System Element AS frifinnes.

Motsøksmålet:

Vestkran Kranutleie- Byggmontering AS dømmes til å betale erstatning til If Skadeforsikring ABPUBL v/ Den norske generalagenten med kr 218.198.- - kronertohundreogattusenettthundreogtjue 00/100 med tillegg av lovens forsinkelsesrente regnet fra 14 - fjorten - dager etter dommens forkynnelse til betaling skjer.

I begge tilfeller:

Vestkran Kranutleie-Byggmontering AS dømmes til å betale Vestfold System Element AS' saksomkostninger med kr 84.180.- - kroneråttifiretusenettthundreogåtti 00/100 med tillegg av lovens forsinkelsesrente regnet fra 14 - fjorten - dager etter dommens forkynnelse til betaling skjer.”

Avgjørelsesgrunnene framgår av dommen, som det vises til. Det bemerkes at partene er enige om at forsikringsselskapets rette benevnelse er If Skadeforsikring NUF.

Vest Kran har anket dommen til Agder lagmannsrett på grunn av feil bevisvurdering og rettsanvendelse og gjelder avgjørelsen i begge søksmål. VSE og If har i rettidig tilsvar imøtegått anken.

Ankeforhandling ble holdt i tinghuset i Tønsberg den 14. og 15. mai 2007. Styrelederne i Vest Kran og VSE møtte og forklarte seg. Lagmannsretten mottok dessuten forklaringer fra 8 vitner, hvorav 2 var sakkyndige vitner. Det ble dessuten foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Ankende part har lagt ned slik påstand:

I hovedsøksmålet:

1. Vestfold System Element AS ved styrets formann tilpliktes å betale Vest Kran Kranutleie - Byggmontering AS kr. 5.229.249,- inkl. mva med tillegg av lovens rente ved forsinket betaling, for tiden 9,25 % fra 10. juli 2002 til betaling skjer.

I motsøksmålet:

Prinsipalt

2. Vest Kran Kranutleie - Byggmontering AS frifinnes for motsøksmålet.

Subsidiært

3. Eventuelt ansvar begrenses til kr. 100.000,-.

I begge tilfeller:

4. Vestfold System Elementer AS dømmes til å betale Vest Kran Kranutleie -

Byggmontering AS saksomkostninger både for Nordre Vestfold tingrett og Agder lagmannsrett med tillegg av lovens rente ved forsinket betaling, for tiden 9,25 % fra forfall til betaling skjer.

Hovedanførslene knyttet til hovedsøksmålet kan oppsummeres slik:

Standardvilkårene utarbeidet av Kranutleiernes landsforening var en del av avtalevilkårene mellom partene. Det er vist til disse i det skriftlige tilbudet som ble akseptert av VSE. Det var ikke inngått muntlig bindende avtale før pristilbudet ble sendt på telefaks. Partene hadde også tidligere hatt forretningsforbindelser der det var blitt vist til disse i fakturaer og kjøresedler. Vilkårene brukes av de fleste kranutleierne i landet og det er alminnelig kjent at kranutleie skjer på disse vilkår. Selv om VSE ikke har fått oversendt vilkårene, må det kunne forventes at VSE, som en profesjonell aktør, setter seg inn i disse. Vilkårene er utarbeidet fordi det på dette området er et sterkt behov for klare og forutberegnlige ansvarsregler. Det er også vist til at forsikringsselskapene stiller som vilkår at vilkårene benyttes. Det er dessuten oppdragsgiverne som er nærmest til å kjenne de stedlige forhold, og det karakteristiske for denne bransjen er at oppdragene foregår på steder der kranutleieren ikke er kjent. Det ville være sterkt fordyrende om ansvaret for bæreevnen skulle ligge hos kranutleieren. Det er hovedkontoret som inngår avtale på vegne av selskapet, og avtale ble inngått ved at Haug aksepterte det tilbudet Vestkran sendte. At Helmerson i sin kontakt med VSE ikke har vist til vilkårene eller uttrykkelig sagt at VSE innestår for bæreevnen på løfteplassen, får ingen betydning.

Av punkt 5.3 i vilkårene følger at VSE innestår for at blant annet løfte- og oppstillingsplasser har tilstrekkelig bæreevne. Ulykken viste at løfteplassen ikke hadde tilstrekkelig bæreevne, og det følger av punkt 5.4 i vilkårene at VSE er erstatningsansvarlig for skadene og tapet som oppsto for Vestkran og tredjemann.

Det er ikke grunnlag for å forstå punkt 5.3 slik at de bare gjelder fremkommeligheten og ikke bæreevnen under selve løfteoperasjonen, slik ankemotparten synes å mene. Det er riktig at det ikke ble oversendt nærmere informasjon om labbetrykk, arbeidsradius osv, men dette ble heller ikke etterspurt.

Det er heller ikke grunnlag for å legge annet i uttrykket "anviser" enn at det gjelder de løfte- og oppstillingsplasser som må benyttes for å utføre det oppdraget som VSE har gitt Vestkran.

Standardvilkårene punkt 5.3 og 5.4 er ikke i strid med avtaleloven § 36 og det er heller ikke grunnlag for å fortolke bestemmelsen innskrenkende i forhold til ordlyden.

Det bestrides ikke at punkt 5.3 og 5.4 - selv om de i utgangspunkt måtte anses som en del av avtalen mellom partene - likevel ikke ville kommet til anvendelse *dersom* Vestkran hadde opptrådt grovt uaktsomt. Verken kranføreren, Sæterdalen, eller Helmerson er noe å klandre. Betongplata kрана sto på da ulykkesløftet skjedde, hadde vært gulvet i et industribygg der de store Kaldnes-truckene hadde befunnet seg. Dette tilsa at det var et ideelt sted å plassere kрана under løftet. Årsaken til at kрана veltet, var at massene som betongplata opprinnelig var lagt direkte oppå, var blitt borte i et ca 2 x 3 meter stort område like under stedet der den fremre høyre støttelabben var plassert. Det var ikke mulig å se dette verken for kranføreren eller andre, og det var heller ikke noe som ga signal om at det kunne være noe galt her. At det dagen før ulykkesløftet skjedde, oppsto setninger i/noe knusing av betongen under en eller flere av støttelabbene får ingen betydning i denne forbindelse. Setninger/knusninger slik de viste seg, var ikke urovekkende og ga heller ikke signal om eller foranledning til å iverksette særskilte tiltak eller sikkerhetsforanstaltninger når det påfølgende dag skulle løftes med oppstilling av kрана på betongplata der den sto da ulykkesløftet skjedde. Det er vanlig at det ved løft som dette blir knusninger i betongen når det ikke benyttes plater under støttelabbene. Dette har ingen betydning for sikkerheten ved gjennomføringen av løftet, og siden betonggulvet også skulle fjernes, var det ikke nødvendig å ta hensyn til de kosmetiske skader som oppsto på betongen. At det ikke ble benyttet støtteplater under ulykkesløftet, er det ikke noen klanderverdig ved. Det ville dessuten heller ikke fått noen innvirkning på hendelsen. At det på områder utenfor betongplata - på de tilgrensede uteområder for de bygg som sto her - var asfalt og mer ustabile masser som gjorde at det der ble benyttet plater under støttelabbene, får heller ingen betydning i denne forbindelse.

Subsidiært - for det tilfelle at standardvilkårene ikke skulle bli ansett å være en del av kontraktvilkårene mellom partene - anføres at VSE er ansvarlig fordi selskapet har opptrådt uaktsomt. VSE har ikke foretatt noen form for undersøkelser av grunnen, verken ved grunnboring eller på annen måte. Det er heller ikke gjort noen henvendelser for å få opplyst om andre har utført slike undersøkelser. Vestkran har selv ikke opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt, jf. ovenfor, og det er ikke grunnlag for å konkludere med at Vestkran har medvirket til at ulykken skjedde slik at VSE av den grunn skal ha redusert sitt erstatningsansvar.

Mobilkranas verdi på ulykkestidspunktet vurdert til 2 500 000 kroner fratrukket vrak-verdien, samt verdien av følgebilen, kreves erstattet. Videre er Vestkran påført en rekke utgifter og påført inntektstap som kreves erstattet, jf. fremlagt spesifikasjon. Blant postene her er innleie av erstatningskran i 53 dager for samlet beløp ca 770 000 kroner.

Hovedanførselene knyttet til motsøksmålet kan oppsummeres slik:

Standardvilkårene er en del av avtalevilkårene mellom partene, jf. anførselene til hovedsøksmålet. Av punkt 10.3 følger at Vestkran ikke uten særskilt avtale er ansvarlig overfor oppdragsgiveren for skader med mindre kranutleieren eller noen som handler for ham, har utvist forsett eller erstatningsbetingende uaktsomhet, og dette er årsaken til ulykken.

Det er ikke grunnlag for ankemotpartenes krav i motsøksmålet. Det foreligger ikke avtale om slikt ansvar, jf. vilkårenes bestemmelse. Vestkran - eller de som opptrådte på selskapets vegne - har ikke opptrådt på en erstatningsbetingende uaktsom måte. I den grad det måtte tilregnes Vestkran som uaktsomt at det ikke ble benyttet støtteplater under ulykkesløftet, må det legges til grunn at bruk av slike uansett ikke ville fått noen innvirkning på hendelsesforløpet. Ulykken ville skjedd uansett.

Av standardvilkårene punkt 10.4 følger at ethvert erstatningsansvar uansett er begrenset til 100 000 kroner pr. skadegjørende handling og at det som én skadegjørende handling også blir å regne flere skadetilfeller som har samme skadeårsak. Selv om størrelsen på de poster det er krevd erstatning for i motsøksmålet ikke bestrides, må Vestkrans ansvar derfor under enhver omstendighet begrenses til 100 000.

Ankemotpartene har lagt ned slik påstand:

1. Tingrettens dom stadfestes.
2. If Skadeforsikring NUF og Vestfold System Elementer AS tilkjennes sakens omkostninger for tingretten og lagmannsretten med tillegg av lovens rente fra 2 uker etter dommens forkynnelse.

Hovedanførselene knyttet til hovedsøksmålet kan oppsummeres slik:

Selv om det legges til grunn at standardvilkårene utarbeidet av Kranutleierens Landsforening er en del av avtalen mellom partene, kommer ansvarsfraskrivelsen i vilkårenes punkt 5 og 10

ikke til anvendelse, fordi Vestkran har opptrådt grovt uaktsomt. VSE kan ikke bebreides for sin opptreden.

For så vidt gjelder Vestkrans opptreden, vises at det avdelingsleder Helmerson på forhånd hadde kjennskap til området hvor arbeidene skulle foregå og bruken av disse. Han hadde mer kunnskap om dette enn Haug. Under befaringen som Helmerson og Haug hadde før det skriftlige pristilbudet ble sendt VSE, foretok Vestkran en selvstendig bedømmelse av forholdene. Det vises videre til at før nedmonteringen startet, vurderte kranføreren det slik at det var ustabile grunnforhold på utsiden av bygget, hvilket førte til at han da benyttet plater under støttelabbene. Da det oppsto knusninger i betongen dagen før ulykken skjedde, førte det til at kranføreren satt 2 av støttelabbene på ringmuren. Det ble ikke foretatt særlige undersøkelser eller sikkerhetsforanstaltninger før oppstarten påfølgende dag. Da Haug overfor Helmerson uttrykkelig påviste knusningene og spurte om det ikke skulle benyttes stålplater under støttehjulene, meddelte Helmerson at dette ikke var nødvendig og i følge Haug ga Helmerson uttrykk for at "betong er betong." Med den risiko som utførelsen av oppdraget innebar, var Helmersons og kranførerens opptreden å betrakte som grov uaktsom. Ansvarsfraskrivelsen i standardvilkårene kommer derfor ikke til anvendelse.

Subsidiært gjøres det gjeldende at standardvilkårene ikke er å anse som en del av avtalen mellom partene. Avtalen må anses inngått før oversendelsen av det skriftlige pristilbudet fra Vestkrans hovedkontor på Vestlandet. Helmerson hadde adgang til å forplikte Vestkran på denne måten. Det skriftlige tilbudet ble gitt som en bekreftelse på den avtale Haug og Helmerson kom fram til under befaringen. At tilbudet ble gitt skriftlig på denne måten må ses i sammenheng med at dette var det mest omfattende arbeidet VSE hadde utført, og det hadde sammenheng med avtalen som VSE hadde med NLI Alfred Andersen AS i Larvik.

Standardvilkårene er ensidig fastsatte vilkår, og de bestemmelser som påberopes, inne-bærer en overflytting av det objektive ansvar som Vestkran ellers ville hatt. En slik fraskrivelse kan ikke uten videre skje, jf. blant annet hva som uttales i teori om dette. Under enhver omstendighet må det stilles strenge krav til hva som skal til for å anse slike vilkår akseptert som en del av avtalen. Det er ikke grunnlag for å konkludere med at det er grunnlag for dette her. At det objektive ansvaret - ubegrenset - skulle være flyttet til VSE har det aldri blitt sagt eller antydnet noe om. Det er ikke tilstrekkelig at det i et pristilbud - og endog etterfølgende prisbekreftelse - gjøres en generell henvisning til standardvilkårene. Det får i denne forbindelse heller ikke betydning at det i fakturaer eller kjøresedler tidligere er gjort en slik generell henvisning. Det har aldri vært diskutert, bekjentgjort eller vært noe tema mellom partene. Vilkårene er aldri blitt sendt eller sett av VSE.

Atter subsidiært anføres at erstatningskravet er for høyt. Det er spesielt den del av kravet som knytter seg til innleie av annen kran i 53 dager for i alt 7 - 800 000 kroner. Leibeløpet - som for øvrig er skjedd fra innehaveren og styrelederen i Vest Kran - er vesentlig for høyt. Det er

ikke sannsynliggjort hva som skulle begrunne en slik innleie for så lang tid. Tilsvarende gjelder inntektstapet i 53 dager - et beløp på ca 210 000 kroner.

Det er dessuten gjort gjeldende at det uansett er riktig å redusere erstatningen på grunn av Vestkrans egen uaktsomme medvirkning til ulykken.

Hovedanførselene knyttet til motsøksmålet kan oppsummeres slik:

Vestkran har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt slik dette nærmere er beskrevet ovenfor under anførselene knyttet til hovedsøksmålet. Det er klar årsakssammenheng mellom Vestkrans unnlattelse av å foreta ytterligere undersøkelser og iverksettelse av sikringstiltak etter påvisningen av knusningsskadene og måten Helmerson forholdt seg til Haugs forslag om bruk av stålplater under støttelabbene. Tapet er ikke bestridt.

Uaktsomheten er grov og ansvarsfraskrivelsen /-begrensningen i standardvilkårene punkt 10 kommer derfor ikke til anvendelse. Om hva den grove uaktsomheten besto i vises til anførselene knyttet til hovedsøksmålet. Subsidiært anføres at begrensningen ikke kommer til anvendelse fordi vilkårene ikke er en del av avtalen mellom partene.

Lagmannsretten kommet til at tingrettens domsslutning i så vel hovedsøksmålet som motsøksmålet blir å stadfeste, og skal til dette bemerke følgende:

1. Hovedsøksmålet.

Det av Vestkran fremsatte krav mot VSE er prinsipalt forankret i ansvarsbestemmelsene i standardvilkårenes punkt 5.3 jf. 5.4, subsidiært i anført erstatningsbetingende uaktsomhet fra VSEs side. Det subsidiære grunnlaget er nytt for lagmannsretten. Lagmannsretten kan ikke se at søksmålet kan nå fram på noen av grunnlagene.

Etter lagmannsrettens syn kommer ansvarsbestemmelsene i standardvilkårene punkt 5.3 jf. 5.4 ikke til anvendelse fordi bestemmelsene ikke er å anse som en del av avtalevilkårene mellom partene.

I følge Vestkran er ansvarsbestemmelsene i standardvilkårene blitt en del av partenes avtale ved at VSE aksepterte tilbudet som framgår av Vestkrans telefaks av 20. februar 2002. Som det framgår av de innledende bestemmelser inneholder telefaksen en generell henvisning til at alle oppdrag utføres i henhold til standardvilkårene.

Basert på bevisførselen ser imidlertid lagmannsretten det slik at det allerede før telefaksen ble sendt, var inngått bindende avtale mellom partene. Det vises til at både Haug og Helmerson har forklart at det i kontakten mellom dem, før telefaksen ble sendt, var oppnådd enighet om at Vestkran skulle utføre oppdraget for VSE. De hadde avklart oppdragets art og omfang, Helmerson hadde oppgitt priser som var blitt godtatt av Haug, og deres forklaringer for lagmannsretten etterlot et bestemt inntrykk av at de begge anså at det ved dette var inngått en for begge parter bindende avtale før telefaksen ble sendt.

At Haug kontaktet Helmerson, forholdt seg til ham og avklarte de grunnleggende kontraktsmessige forhold med ham, var det ikke noe spesielt eller påfallende med. Helmerson var som leder av avdelingen i Vestfold den som framsto som Vestkrans representant utad i dette distriktet. Det var dessuten Helmerson som Haug hadde forholdt seg til og inngått avtaler med ved tidligere oppdrag. Lagmannsretten finner det ikke tvilsomt at Helmerson, gjennom sin stilling og posisjon i Vestkran, utad var legitimert til å inngå bindende avtaler på vegne av selskapet, jf. avtaleloven § 10. Om det var slik at Helmerson etter de bedriftsinterne fullmaktsforhold i Vestkran ikke hadde adgang til å gi bindende tilbud og inngå forpliktende avtaler på vegne av selskapet, kan ikke dette tillegges avgjørende betydning all den tid Helmerson utad fremsto som legitimert til dette.

At telefaksen etter sin ordlyd framstår som et tilbud, gir ikke grunnlag for å bedømme dette annerledes. Lagmannsretten finner for øvrig å legge til grunn Haugs forklaring om at han oppfattet telefaksen som en prisbekreftelse og ikke som et tilbud da han mottok denne. At han oppfattet det slik, må ses på bakgrunn av at det allerede var inngått muntlig avtale og at Haug overfor Helmerson hadde uttrykt ønske om å få en skriftlig bekreftelse på de priser de var blitt enige om. Slik lagmannsretten har oppfattet det, var det også en felles forståelse at Haug skulle få det. Grunnen til at Haug ønsket en slik bekreftelse i dette tilfelle var at Vestkrans oppdrag var en del av det større oppdraget som VSE hadde påtatt seg for NLI Alfred Andersen AS - det største oppdraget VSE noen gang hadde påtatt seg - og fordi utførelsen av oppdraget lå litt fram i tid.

Da Haug mottok telefaksen, var hans oppmerksomhet derfor rettet mot de priser som var angitt der. Da disse var overensstemmende med hva han var blitt enig med Helmerson om, var det derfor ikke i hans tanker å skulle gi noe svar på telefaksen, og ifølge Haug gjorde han heller ikke det. Lagmannsretten finner å kunne legge dette til grunn, og viser i denne forbindelse også til at Vestkran ikke har kunnet si noe nærmere om når eller på hvilken måte VSE skal ha meddelt aksept på telefaksen - om dette skal ha skjedd skriftlig eller muntlig, overfor hovedkontoret eller avdelingsleder Helmerson eller når dette skal ha skjedd.

Representantene for selskapet kan i det hele tatt ikke huske at aksept ble mottatt, og det foreligger heller ingen opplysninger som tyder på at selskapet på noe tidspunkt etterlyste slikt svar.

At Haug ikke merket seg at det i telefaksen var tatt inn den generelle henvisningen til standardvilkårene, må også forstås på bakgrunn av det foran nevnte. Haug kjente ikke til standardvilkårene eller ansvarsreglene der, han hadde aldri fått tilsendt bestemmelsene og verken vilkårene som sådan eller ansvarsregler hadde på noe tidspunkt vært tema mellom ham og Helmerson. Heller ikke i tilknytning til tidligere oppdrag som VSE hadde gitt Vestkran.

I tilknytning til dette siste bemerkes at Haug ikke benekter at det i fakturaer og kjøresedler ved tidligere oppdrag er inntatt tilsvarende generell henvisning til standardvilkårene som i telefaksen. Ifølge Haug hadde verken standardvilkårene eller ansvarsregler ved disse oppdragene vært noe samtaletema, og han hadde verken merket seg henvisningene i disse dokumentene eller tenkt på at det i kjøresedler eller fakturaer skulle presenteres denne type bestemmelser. Lagmannsretten har forståelse for dette, og det framstår som klart utilstrekkelig å presentere ansvarsbestemmelser av den karakter det her er snakk om i fakturaer og kjøresedler dersom det skal kunne forventes at kontraktspartneren skal bli bundet av dette.

Da Vestkran sendte VSE telefaksen den 20. februar 2002, forelå det således allerede en bindende muntlig avtale mellom partene, og ansvarsbestemmelsene i standardvilkårene var ikke en del av avtalevilkårene etter denne muntlige avtalen.

Spørsmålet blir så om ansvarsreglene i standardvilkårene likevel kan anses å ha blitt en del av avtalevilkårene mellom partene - gjennom den etterfølgende henvisning til standard-vilkårene i telefaksen og fordi VSE ikke protesterte mot at disse skulle legges til grunn.

Selv om det er slik at en kontraktspart etter omstendighetene kan anses å bli bundet av vilkår som den annen part viser til i etterfølgende dokument som for eksempel ordrebekreftelse, kan lagmannsretten ikke se at det er grunnlag for å konkludere med at så er tilfelle i saken her.

Det vises til at det her kun er gjort en generell henvisning til standardvilkårene - uten noen form for angivelse av at disse inneholder ansvarsbestemmelser eller noe om hva disse innebærer for oppdragsgiver. Vilkårene ble ikke sendt VSE og VSE mottok ikke noe informasjon om innholdet i disse. Som nevnt foran, hadde Vestkran heller ikke i tilknytning til tidligere oppdrag gitt noe konkret informasjon om reglene. Det eneste var de generelle henvisninger til standardvilkårene inntatt i fakturaer og kjøresedler.

Ansvarsreglene i standardvilkårene er ikke et resultat av en balansert avveining av de interesser som gjør seg gjeldende på begge sider i avtaleforhold som dette, men er ensidig fastsatt av Kranutleierne Landsforening. Etter lagmannsrettens syn bærer bestemmelsene til en viss grad også preg av dette. Forstått slik ankende part og daglig leder for landsforeningen har gjort gjeldende, innebærer ansvarsreglene for oppdragsgivere en tyngende ansvarsposisjon og en klart forverret posisjon sammenlignet med hva situasjonen vil være uten disse reglene. Slik lagmannsretten ser det, skjerper det her nevnte kravene til klarhet og klargjøring overfor en oppdragsgiver, dersom en kranutleier mener vilkårene skal legges til grunn. Slik lagmannsretten ser det, vil en helt generell henvisning til standardvilkårene slik det ble gjort i telefaksen av 20. februar 2002 - uten noen form for opplysning om hva disse inneholder og uten noen angivelse av hva slags ansvar oppdragsgiver pålegges gjennom disse - ikke være tilstrekkelig for at vilkårene uten videre skal kunne legges til grunn som en del av avtalevilkårene. Dette gjelder i hvert fall når kontraktspartneren som i saken her, faktisk ikke har hatt kunnskap om bestemmelsene, og heller ikke er nevneverdig å bebreide for ikke å ha hatt slik kunnskap.

I saken her er det forøvrig slik at den normalsituasjon som ansvarsbestemmelsene synes å ha tatt sitt utgangspunkt i - at oppdragsgiveren er eier av grunn og bygg, og den som derfor har best forutsetninger for å ha kjennskap til forhold av betydning for å vurdere grunnens bæreevne under løft - ikke foreligger. I saken her var det slik at også VSE var gitt et avgrenset oppdrag på fremmed sted, og Vestkran var fullt innforstått med dette. Videre er det i saken her en betydelig forskjell i partenes styrkeforhold, med oppdragsgiveren som den betydelig svakere part. Det vises til hva som er sagt innledningsvis om partene. De her nevnte forhold ga Vestkran ytterligere oppfordring til å klargjøre for VSE de avvikende ansvarsregler.

Slik lagmannsretten ser det har Vestkran ikke i tilstrekkelig grad klargjort for VSE at ansvarsreglene i standardvilkårene var ment å komme til anvendelse. En ytterligere klargjøring kunne enkelt vært gjort, og Vestkran hadde - på bakgrunn av partsforholdet og oppdragsgiverens manglende kjennskap til grunnforholdene - en særlig oppfordring til å sørge for at dette ble gjort. Det forhold at de fleste kranutleierne som er medlem av Kranutleierne Landsforening som hovedregel gjør tilsvarende henvisninger til standardvilkårene som Vestkran gjorde, kan ikke medføre et annet resultat. Det kan heller ikke det forhold at det ved tidligere oppdrag til Vestkran, i kjøresedler og fakturaer, på samme generelle måte var blitt henvist til standardvilkårene. Det kan rettes noe bebreidelser mot VSE for at selskapet ikke utviste større oppmerksomhet og registrerte de generelle henvisninger til standardvilkårene, noe som kunne gitt foranledning til ytterligere undersøkelser om hva dette faktisk var. De bebreidelser som i så måte kan rettes mot selskapet er imidlertid ikke så sterke at dette kan føre til annet resultat.

I tillegg til dette kommer at Vestkrans opptreden etter at oppdraget var påbegynt, bestyrker konklusjonen om at VSE ikke hadde det ansvar som følger av ansvarsreglene i standardvilkårene, og at heller ikke Vestkran ved Helmersen og kranføreren oppfattet at VSE hadde slikt ansvar. Denne opptreden bestyrker således konklusjonen om at disse

ansvarsreglene ikke var en del av partenes avtale og heller ikke var blitt en del av avtalen gjennom henvisningen til standardvilkårene i telefaksen.

Det vises her i første rekke til hvordan Helmerson forholdt seg til situasjonen da Haug om morgenen ulykkesdagen redegjorde for den uønskede hendelsen, påviste knusingen i betongen, reiste spørsmål om bruk av stålplater under støttelabbene og konkret foreslo bruk av slike. Det var åpenbart Helmerson som da avgjorde om noe skulle gjøres og som selv oppfattet at han - eventuelt sammen med kranføreren - var de rette til å avgjøre dette. Haugs forslag ble ikke funnet nødvendig å iverksette, og verken Helmerson eller kranføreren foretok seg noe ytterligere - verken i form av undersøkelser, ytterligere informasjonssøk eller iverksettelse av sikkerhetstiltak før arbeidene fortsatte. Det ble ikke gitt noe signal om at det var VSE som hadde ansvaret for grunnens bæreevne under løfteoperasjonene. Dersom det hadde vært slik - eller av Vestkran vært ment å være slik - at VSE til tross for dette, hadde et inneståelsesansvar for grunnens bæreevne under løft (jf. punkt 5 i standardvilkårene) og at VSE hadde en sterkt redusert erstatningsrettslig vern i forhold til Vestkran (jf. punkt 10), måtte dette vært klargjort overfor VSE. Dette skjedde ikke. Det her nevnte bestyrker derfor lagmannsrettens oppfatning av at VSE ikke hadde et slikt ansvar som følger av standardvilkårene, og at Vestkrans egne representanter på stedet heller ikke oppfattet det slik. Dette framgår for øvrig av kranførerens forklaring for politiet 2 - 3 måneder etter ulykken, at han så det slik at det var han som kranfører som hadde ansvaret for grunnens bæreevne.

Etter en samlet vurdering av det foran nevnte finner lagmannsretten at det ikke er grunnlag for å konkludere med at ansvarsbestemmelsene var en del av kontraktvilkårene mellom partene.

Slik lagmannsretten ser det, kan heller ikke det subsidiære grunnlaget for kravet i hovedsøksmålet føre fram. Det er ikke grunnlag for å konkludere med at VSE har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt på noe tidspunkt.

Etter Vestkrans oppfatning, har VSE opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt fordi selskapet ikke foretok noen form for undersøkelser av grunnen eller gjorde noen henvendelser til andre for å få brakt på det rene om andre har utført slike undersøkelser.

Det er riktig at VSE verken foretok undersøkelser eller gjorde henvendelser som nevnt. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at selskapet ved dette har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt.

VSE informerte Vestkran om oppdragets art og omfang, det ble holdt en felles befaring på stedet og det er ikke noe som tyder på at VSE ikke ga Vestkran den informasjon VSE selv hadde som kunne være av betydning for Vestkrans utførelse av oppdraget. Det var ikke noe ved det man kunne iaktta på stedet som ga oppfordring til eller signal om at det burde

innhentes ytterligere opplysninger, foretas undersøkelser eller annet. Det var Vestkran som var den nærmeste av de to til å ha en formening om noe ytterligere burde gjøres av hensyn til forsvarlig gjennomføring av oppdraget. Dersom det hadde vært noe i situasjonen som fremsto som uklart eller usikkert i forhold til dette, var det derfor Vestkran som hadde forutsetninger for å ha en formening om dette. Ikke noe ble etterspurt fra Vestkrans side, og lagmannsretten kan under disse omstendigheter ikke se at det er grunnlag for å rette bebreidelser mot VSE.

Det har etter at ulykken skjedde fremkommet at det før ulykken faktisk var gjort grunnundersøkelser i Kaldnesområdet. Disse er utført i 1996 og 2002 på oppdrag fra henholdsvis tidligere eier av området og fra eiendomsutviklingsselskapet Kaldnes Byutvikling AS. Sistnevnte er utarbeidet Noteby AS og er datert 15. april 2002.

Det er ikke grunnlag for å anta at noen av partene hadde kjennskap til disse rapportene før ulykken skjedde. Representantene fra Vestkran opplyste imidlertid at de i området hadde sett borepunkter som tydet på at grunnboringer var foretatt. Om VSEs folk på stedet observerte dette, framstår som uklart. Uansett foretok ingen av partene seg noe i relasjon til dette. Lagmannsretten kan ikke se at VSE ved dette har opptrådt erstatningsmessig uaktsomt. Det har for øvrig ikke tidligere vært anført noe om at disse rapportene inneholdt noe som hadde gitt grunnlag for å iverksette undersøkelser eller sikkerhetsforanstaltninger i forhold til løfteoperasjonene. I sin forklaring for lagmannsretten antydte imidlertid ankende part noe i den retning for så vidt gjelder rapporten av 15. april 2002. Dette er imidlertid ikke nærmere belyst eller påvist, og etter lagmannsrettens syn er det ikke bevissmessig dekning for å konkludere med som sannsynlig at Vestkran ville forholdt seg annerledes under utførelsen av sitt oppdrag om selskapet hadde hatt tilgang til denne rapporten.

Lagmannsretten kan heller ikke se at det foreligger erstatningsbetingende uaktsomhet fra VSE's side i forberedelsen til å sette bort løfteoppdraget, i avtalefasen med Vestkran, i perioden fra februar 2002 til arbeidets oppstart eller under arbeidets gang. Når det spesielt gjelder VSE's opptreden ved arbeidets oppstart ulykkesdagen, er det etter lagmannsrettens syn åpenbart at VSE opptrådte fullt forsvarlig. Det vises til det som er sagt ovenfor om dette.

Lagmannsretten kan ikke se at det er grunnlag for å rette noen bebreidelser mot VSE's representanter for måten de forholdt seg til denne situasjonen på. Erstatningskravet i hovedsøksmålet kan således heller ikke føre fram på dette subsidiære ansvarsgrunnlaget.

2. Motsøksmålet.

Spørsmålet er om Vestkran har opptrådt erstatningsbetingende klanderverdig på en slik måte at selskapet blir ansvarlig for det økonomiske tap VSE er påført. Lagmannsretten er kommet til at så er tilfelle.

Innledningsvis bemerkes at Vestkran var den av partene som hadde de beste forutsetninger for å bedømme løfteunderlagets bæreevne. Vestkran var i så måte den fagkyndige av de to partene.

Vestkran baserte seg i utgangspunkt på at betongunderlag er ”ideelt” som bæreunderlag under løft. Det var ikke noe ved betongunderlaget som ut fra hva man kunne iaktta på stedet ga grunnlag for å vurdere dette annerledes. At Vestkran på denne bakgrunn i utgangspunktet ikke foretok undersøkelser eller søkte innhentet ytterligere informasjon - eventuelt via VSE - er etter lagmannsrettens syn ikke erstatningsbetingende uaktsomt. Dette selv om Vestkran var kjent med at dette var et tidligere gammelt industriområde med de overraskelser i grunnforhold o.a. som ofte kan være forbundet med slike, selv om selskapet baserte seg på egen begrenset kunnskap om bygningens tidligere bruk uten innhenting av ytterligere informasjon om dette, selv om Vestkran ikke innhentet ytterligere informasjon om eller undersøkelser av betongunderlag og grunnen under denne før arbeidene startet opp, og heller ikke gjorde dette da VSE ble oppmerksom på borestedene som ble antatt å gjelde grunnboringer.

Det avgjørende for konklusjonen om at Vestkran har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt, er den måte Vestkrans representanter forholdt seg før arbeidenes start ulykkesdagen etter hendelsene arbeidsdagen før.

Under den uønskede hendelsen sank én - muligens to - av støttelabbene brått inntil ca 10 centimeter ned i betongunderlaget, med den følge at elementet som da var under nedløft falt de siste 20 - 30 centimeterne ned i det stativet det skulle plasseres i. Elementet som da var i nedløft veide betraktelig mindre enn de som skulle løftes ulykkesdagen. Hva som kunne skjedd ved nevnte hendelse dersom elementet hadde vært betydelig tyngre, eller hva som kunne skjedd dersom elementet ikke var blitt ”fanget opp” av stativet det skulle plasseres i, er det ikke grunnlag for å si noe sikkert om. At støttelabbene ville utsatt underlaget for økt belastning og at man ikke kunne sett bort fra at dette kunne ført til forhøyet skadesrisiko, framstår imidlertid for lagmannsretten som ikke tvilsomt.

Om det som skjedde da Haug informerte Helmerson - derunder hvordan Helmerson og kranføreren forholdt seg til dette - vises til det som er sagt om dette ovenfor.

Med støtte i det sakkyndige vitne Elmholdts forklaring, ser lagmannsretten det slik at de knusningsskadene som oppsto i betongunderlaget før ulykkesdagen, ga Vestkran en særlig oppfordring til å vise ekstra forsiktighet, foreta undersøkelser og iverksette tiltak - mao foreta en fornyet risikoanalyse. Hendelsen og de signaler denne ga, måtte vurderes i forhold til hvilken forkunnskap Vestkran inntil dette tidspunkt hadde basert seg på, det forhold at det fra og med ulykkesdagen skulle foretas tyngre løft enn tidligere, samt det farepotensialet som var knyttet til nedløft som dette.

Slik lagmannsretten ser det, var måten Vestkran forholdt seg til denne situasjonen å bedømme som erstatningsbetingende uaktsom. Det vises til at det ikke ble foretatt noen undersøkelser av betongunderlaget der støttelabbene ble plassert ved nye løftposisjoner før nedløftene startet. Det kunne med enkle midler vært foretatt undersøkelser. Det ble ikke innhentet eller søkt innhentet opplysninger om betongunderlaget eller grunnforholdene hos andre. Vestkran baserte seg fortsatt på den mer generelle og begrensede informasjon de hadde om dette. Det ble ikke foretatt konkrete beregninger av hvilke belastninger støttelabbene ville utsette underlaget for og man valgte bevisst ikke å benytte stålplater under støttelabbene. Endelig vises til at det ikke ble foretatt belastningstest ved å kjøre krana i ulike belastningsnivåer uten last ved nye løftposisjoner.

Etter lagmannsrettens syn er det klar sannsynlighetsovervekt for at ulykken ville vært unngått dersom undersøkelser og sikkerhetsforanstaltninger som nevnt var blitt iverksatt, og bygger her i vesentlig grad på de vurderinger og konklusjoner det sakkyndige vitnet Elmholdt kom med i sin forklaring for lagmannsretten. Lagmannsretten viser for det første at det er sannsynlighetsovervekt for at Vestkran i såfall ville oppdaget at grunnen under betongunderlaget på de steder støttebena ble plassert, ikke hadde en slik beskaffenhet som Vestkrans representanter baserte seg på. Det er også sannsynlighetsovervekt for at bruk av dimensjonerte stålplater under støttelabbene med bæreflate tilpasset de aktuelle laster ville hindret uhellet. Lagmannsretten kan ikke se at det som ankende part har gjort gjeldende i tilknytning til dette, kan føre til annen konklusjon. Det er herunder også hensyntatt forklaringen fra det sakkyndige vitnet Heggertveit.

Som det framgår av det som er uttalt i tilknytning til hovedsøksmålet, er standardvilkårene ikke en del av partenes kontraktvilkår. Dette gjelder således også punkt 10.4 i disse om begrensning av erstatningsansvaret til 100 000 kroner pr. skadegjørende handling. Slik begrensning av erstatningen er derfor ikke aktuell. standardvilkårene punkt 10.4 er derfor heller ikke aktuell.

Erstatningsbeløpets størrelse - 218 198 kroner - er ikke bestridt. Dette legges derfor til grunn av lagmannsretten.

3. Saksomkostninger.

Anken har både i hovedsøksmålet og motsøksmålet vært forgjeves. Av tvistemålsloven § 180 første ledd følger at Vest Kran skal ilegges omkostningene ved behandlingen av saken for lagmannsretten. Lagmannsretten kan ikke se det foreligger slike særlige omstendigheter som bør fritta selskapet fra denne erstatningsplikten, verken i hovedsøksmålet eller motsøksmålet.

Advokat Line Petersen har sendt inn veiledende omkostningsoppgave til lagmannsretten. Av oppgaven framgår at det samlede omkostningskrav for lagmannsretten som kreves erstattet av motparten, er 62 825 kroner. Av dette utgjør salærkravet 45 000 kroner, det øvrige er utgifter til sakkyndig vitne og andre vitner samt reise- og oppholdsutgifter. Det er i oppgaven opplyst at kostnadene på skjønnsmessig grunnlag fordeler seg med 2/3 på hovedsøksmålet og 1/3 på motsøksmålet.

Det er ikke fremkommet merknader fra ankemotparten til omkostningskravet eller fordelingen av disse på hovedsøksmål og motsøksmål. Lagmannsretten legger omkostningskravet til grunn.

Etter krav fra ankemotparten, et krav som ble tiltrådt av ankende part, ble det oppnevnt to fagkyndige meddommere for lagmannsretten. Utgiftene til disse blir, etter særskilt fastsettelse av lagmannsretten, å dekke av ankende part.

Lagmannsretten kan ikke se det er grunnlag for å endre tingrettens omkostningsavgjørelse, heller ikke beløpets størrelse.

Dommen er enstemmig.

D o m s s l u t n i n g :

1. Tingrettens domslutning stadfestes i hovedsøksmålet og motsøksmålet.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Vestkran Kranutleie & Byggmontering AS i hovedsøksmålet til Vestfold System Element AS 41 883 - førtiéntusenåttehundreogåttitre - kroner, og i motsøksmålet til If Skadeforsikring NUF og til Vestfold System Element AS 20 942 -tjuetusennihundreogførtito- kroner.
Beløpene betales innen 2 -to- uker fra forkynnelsen av denne dommen. I tillegg kommer den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, for tiden 9,25 - nikommatjuefem- prosent årlig rente, fra forfall til betaling skjer.
3. Vestkran Kranutleie & Byggmontering AS dekker utgifter til fagkyndige meddommere etter særskilt oppgave fra Agder lagmannsrett.

- - 06-165281ASI-ALAG

Ikke begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse